

Wskazówki dotyczące potwierdzeń zewnętrznych w warunkach badania zdalnego

Niniejsze opracowanie przybliży wybrane aspekty dotyczące potwierdzeń zewnętrznych oraz powinno skłaniać do pogłębionego zapoznania się z mającymi zastosowanie krajowymi standardami badania i regulacjami prawnymi dotyczącymi tego zagadnienia.

I. Wprowadzenie

Zgodnie z KSB 500¹ – „Dowody badania”, na wiarygodność dowodów badania wpływa ich źródło oraz rodzaj i indywidualne okoliczności, w jakich zostały uzyskane. Standard ten zawiera następujące uogólnienia odnoszące się do dowodów badania:

Dowody badania są bardziej wiarygodne , gdy:		
są uzyskane z niezależnych źródeł spoza jednostki	są uzyskane bezpośrednio przez biegłego rewidenta	istnieją w udokumentowanej formie (papierowej, elektronicznej , innej)

W sytuacji uzyskania przez biegłego rewidenta bezpośredniego potwierdzenia zewnętrznego od strony trzeciej – niezależnej od jednostki – w udokumentowanej formie (**w tym elektronicznej**), przyjmuje się, że biegły rewident dysponuje dowodem badania o wysokim poziomie wiarygodności, który może stanowić odpowiedź na zidentyfikowane ryzyka istotnego zniekształcenia spowodowane oszustwem lub błędem.

Zgodnie z par. 19 KSB 330² – „Reakcje biegłego rewidenta na oszacowanie ryzyka”, biegły rewident ocenia, czy jako procedury wiarygodności należy przeprowadzić procedury zewnętrznego potwierdzania. Zastosowanie i inny materiał objaśniający KSB 330 [A48-A51] stosuje się odpowiednio.

¹ [Załącznik 1.15](#) do Uchwały nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r. w sprawie krajowych standardów badania oraz innych dokumentów z późn. zm.

² [Załącznik 1.12](#) do Uchwały nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r. w sprawie krajowych standardów badania oraz innych dokumentów z późn. zm.

Zgodnie z par. 7(b) KSB 330, biegły rewident uzyskuje bardziej przekonujące dowody badania, im wyższe jest oszacowanie ryzyka przez biegłego rewidenta. Zastosowanie i inny materiał objaśniający KSB 330 [A19] stosuje się odpowiednio.

Zgodnie z KSB 330 [A53], dowody badania w formie potwierdzeń zewnętrznych, otrzymane przez biegłego rewidenta bezpośrednio od odpowiednich stron potwierdzających, mogą pomóc biegłemu rewidentowi uzyskać dowody badania o wysokim poziomie wiarygodności, którego biegły rewident potrzebuje, aby zareagować na znaczące ryzyko istotnego zniekształcenia spowodowanego oszustwem lub błędem. Na przykład, jeżeli biegły rewident zidentyfikuje, że kierownik jednostki znajduje się pod presją, aby sprostać oczekiwaniom co do wypracowanych zysków, może istnieć ryzyko, że zawyża on wyniki sprzedaży, nieprawidłowo ujmując przychody dotyczące umów sprzedaży, których warunki wykluczają możliwość zakwalifikowania ich do przychodów lub fakturując sprzedaż przed dokonaniem wysyłki. W takich okolicznościach biegły rewident może, na przykład, zaprojektować procedury zewnętrznego potwierdzania, które nie tylko potwierdzają kwoty należności, lecz również potwierdzają szczegóły umowy sprzedaży, w tym jej datę, wszelkie prawa zwrotu oraz warunki dostawy. Biegły rewident może ponadto uznać za skuteczne uzupełnienie takich procedur zewnętrznego potwierdzenia o zapytania skierowane do pracowników spoza działu finansowego jednostki na temat jakichkolwiek zmian w umowach sprzedaży i warunkach dostaw.

Zgodnie z wymogami par. 7 KSB 505³ [A4] – „Potwierdzenia zewnętrzne”, stosując procedury potwierdzeń zewnętrznych, biegły rewident rozważa podczas projektowania próśb o potwierdzenie następujące czynniki:

- stwierdzenia, których dotyczą potwierdzenia,
- specyficzne zidentyfikowane ryzyka istotnego zniekształcenia, w tym ryzyka oszustwa,
- układ i sposób przedstawienia prośby o potwierdzenie,
- poprzednie doświadczenie w badaniu lub z podobnymi zleceniami,
- sposób komunikacji (na przykład w formie papierowej, **elektronicznej** lub innej),
- autoryzację przez kierownika jednostki lub zachęcanie potwierdzających stron do udzielenia odpowiedzi biegłemu rewidentowi; strony potwierdzające mogą być skłonne udzielić odpowiedzi tylko na prośbę o potwierdzenie zawierające autoryzację kierownika jednostki,
- zdolność zamierzonej strony potwierdzającej do potwierdzenia lub dostarczenia wymaganych informacji (np. pojedynczej kwoty faktury w porównaniu do łącznego salda).

---

³ [Załącznik 1.17](#) do Uchwały nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r. w sprawie krajowych standardów badania oraz innych dokumentów z późn. zm.

biegły rewident **sprawuje kontrolę nad prośbami o potwierdzenia zewnętrzne**, w tym:

określa **informacje**,
które mają być
potwierdzone lub
uzyskane

wybiera
odpowiednią
stronę
potwierdzającą

projektuje treść prośby
o potwierdzenie,
obejmujące ustalenie, czy
prośby są odpowiednio
zaadresowane i zawierają
informację zwrotną dla
odpowiedzi, które mają
zostać przesyłane
bezpośrednio do biegłego
rewidenta, oraz

wysła prośby, w tym
ponowne (jeśli
odpowiedź nie została
otrzymana), gdy ma to
zastosowanie, do
strony potwierdzającej

Prośby o potwierdzenie są wysyłane do strony potwierdzającej, co do której biegły rewident jest przekonany, iż posiada ona wiedzę na temat informacji, które mają być potwierdzone.

Procedury potwierdzeń zewnętrznych – w przypadku sald należności – mają na celu potwierdzenie następujących stwierdzeń zawartych w sprawozdaniu finansowym: istnienia, dokładności i kompletności. W przypadku sald zobowiązań i pism skierowanych do banków, procedury potwierdzeń zewnętrznych mają na celu potwierdzenie następujących stwierdzeń zawartych w sprawozdaniu finansowym: dokładności, kompletności, praw i obowiązków oraz prezentacji i ujawnień (klasyfikacji). Potwierdzenia zewnętrzne mogą być wykorzystane także do potwierdzenia warunków porozumień, kontraktów lub transakcji pomiędzy jednostką i innymi stronami lub do potwierdzenia braku pewnych warunków, takich jak „umowy dodatkowe”. KSB 330 [A48] wskazuje inne przypadki, gdy procedury zewnętrznych potwierdzeń mogą prowadzić do uzyskania odpowiednich dowodów badania jako reakcji na oszacowane ryzyko istotnego zniekształcenia. Przypadki te obejmują:

- salda bankowe i inne informacje znaczące dla powiązań z bankami,
- salda należności i powiązanych z nimi warunków,
- zapasy oddane stronom trzecim do składowania w celu przetworzenia lub w komis,
- tytuły prawne do nieruchomości oddane w depozyt prawnikom bądź finansistom lub przekazane jako zabezpieczenie,
- inwestycje bezpiecznie utrzymywane przez strony trzecie lub kupione od maklerów, ale na dzień bilansowy nieprzekazane jednostce,
- kwoty należne wierzycielom, w tym odnośne warunki spłaty i ograniczające umowy,
- salda płatności i powiązane z nimi warunki.

Biegły rewident może wykorzystać prośby o potwierdzenie niewskazujące kwot (lub innych informacji), a tym samym zwrócić się do strony potwierdzającej o wskazanie kwoty lub dostarczenie konkretnych informacji, które są dla niego istotne. Tak skonstruowane potwierdzenie zewnętrzne obniża ryzyko, że strona potwierdzająca odpowie bez weryfikacji, czy informacja jest poprawna.

Z drugiej strony, wykorzystanie tego rodzaju niezawierających danych próśb o potwierdzenie może skutkować obniżeniem wskaźnika udzielonych odpowiedzi, ponieważ od strony potwierdzającej wymagany jest większy nakład pracy. Zgodnie par. 13 KSB 505, jeżeli biegły rewident ustala, że w celu uzyskania wystarczających i odpowiednich dowodów badania niezbędne jest uzyskanie odpowiedzi na prośbę o potwierdzenie, alternatywne procedury badania nie zapewniają dowodów badania wymaganych przez biegłego rewidenta. Jeżeli biegły rewident nie uzyskuje takiego potwierdzenia, biegły rewident określa skutki tego faktu dla badania i opinii biegłego rewidenta, zgodnie z KSB 705 (Z)⁴ – „Modyfikacje opinii w sprawozdaniu niezależnego biegłego rewidenta”.

Zgodnie z KSB 505 [A11], wszystkie odpowiedzi niosą ze sobą ryzyko przechwycenia, zmiany lub oszustwa. Takie ryzyko istnieje niezależnie od tego, czy odpowiedź jest uzyskana w formie papierowej, **elektronicznej** lub innej. Czynniki, które mogą wskazywać na wątpliwości co do wiarygodności odpowiedzi obejmują okoliczności, że:

- została ona otrzymana przez biegłego rewidenta pośrednio, lub
- wydaje się nie pochodzić od pierwotnie zamierzonej strony potwierdzającej.

Zgodnie z KSB 505 [A12], **odpowiedzi uzyskane elektronicznie**, np. faksem lub w formie **e-maila**, obejmują ryzyko dotyczące wiarygodności, ponieważ dowody pochodzenia i upoważnienia respondenta mogą być trudne do ustalenia, a poprawki mogą być trudne do wykrycia. Od biegłego rewidenta zależy, czy należy modyfikować lub dodawać procedury w celu rozwiania wątpliwości co do wiarygodności informacji, które będą wykorzystywane jako dowody badania. Biegły rewident może zdecydować o weryfikacji źródła i treści odpowiedzi na prośbę o potwierdzenie, kontaktując się ze stroną potwierdzającą. **Jeżeli na przykład strona potwierdzająca odpowiada za pomocą e-maila, biegły rewident może zadzwonić do strony potwierdzającej, aby ustalić, czy strona potwierdzająca w rzeczywistości wysłała odpowiedź. Jeżeli odpowiedź wróciła do biegłego rewidenta pośrednio (na przykład dlatego, że strona potwierdzająca niepoprawnie zaadresowała odpowiedź na jednostkę, a nie na biegłego rewidenta), biegły rewident może poprosić stronę potwierdzającą o udzielenie pisemnej (lub elektronicznej) odpowiedzi bezpośrednio jemu.** Zgodnie z par. 10 KSB 505, jeżeli biegły rewident identyfikuje czynniki, które wzbudzają wątpliwości co do wiarygodności odpowiedzi na prośbę o potwierdzenie, biegły rewident uzyskuje dalsze dowody badania, aby rozwiązać te wątpliwości oraz – zgodnie z par. 11 KSB 505 – jeżeli biegły rewident ustala, że odpowiedź na prośbę o potwierdzenie nie jest wiarygodna, wówczas ocenia wpływ tego faktu na szacowanie znaczących ryzyk istotnego zniekształcenia, włączając ryzyko oszustwa, oraz na rodzaj, rozłożenie w czasie i zakres innych procedur.

Aby zminimalizować to ryzyko, biegły rewident powinien zaprojektować proces, który stworzy bezpieczne otoczenie dla **odpowiedzi uzyskiwanych elektronicznie** (zwiększy to wiarygodność uzyskiwanych odpowiedzi). Jeżeli biegły rewident upewnił się, że proces jest bezpieczny i właściwie kontrolowany, wiarygodność odnośnych odpowiedzi jest zwiększona. **Proces**

---

⁴ [Załącznik 1.31](#) do Uchwały nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r. w sprawie krajowych standardów badania oraz innych dokumentów z późn. zm.

potwierdzeń elektronicznych może obejmować różne techniki uwiarygodnienia tożsamości nadawcy informacji w formie elektronicznej, takie jak: szyfrowanie, stosowanie podpisu zaufanego – bezpłatna „podpisywarka” dostępna pod linkiem:

<https://www.gov.pl/web/gov/podpisz-dokument-elektronicznie-wykorzystaj-podpis-zaufany>

(lub innego uwiarygadniającego tożsamość), lub procedury weryfikacji autentyczności strony internetowej.

Jeżeli strona potwierdzająca wykorzystuje stronę trzecią w celu koordynowania i uzyskiwania odpowiedzi na prośby o potwierdzenie, biegły rewident może wykonać procedury przeciwdziałające ryzykom, że:

- (a) odpowiedź może nie pochodzić z odpowiedniego źródła,
- (b) respondent może nie być uprawniony do udzielenia odpowiedzi, oraz
- (c) integralność przekazu mogła zostać naruszona.

Biegły rewident powinien mieć także na uwadze, że tzw. potwierdzenia milczące dostarczają mniej przekonujących dowodów badania niż potwierdzenia pozytywne.

Zgodnie z art. 67 ust. 2 ustawy o rachunkowości, biegły rewident jest uprawniony do uzyskiwania informacji związanych z przebiegiem badania od kontrahentów badanej jednostki, w tym także od banków i jej doradców prawnych, z upoważnienia kierownika badanej jednostki.

Odmowa wyrażenia biegłemu rewidentowi przez kierownika jednostki zgody na wysłanie prośby o potwierdzenie zewnętrzne stanowi ograniczenie zakresu badania, które może skutkować modyfikacją opinii w sprawozdaniu z badania. Dlatego wymaga się, aby biegły rewident zwrócił się z zapytaniem o przyczyny ograniczenia. Typową podnoszoną przyczyną jest istnienie sporu prawnego lub trwające negocjacje z zamierzoną stroną potwierdzającą, na których rozwiązanie może wpływać przekazana w niewłaściwym momencie prośba o potwierdzenie. Od biegłego rewidenta wymaga się poszukiwania dowodów badania ograniczających ryzyko, że kierownictwo może usiłować odmówić biegłemu rewidentowi dostępu do dowodów badania, które mogą ujawnić oszustwo lub błąd.

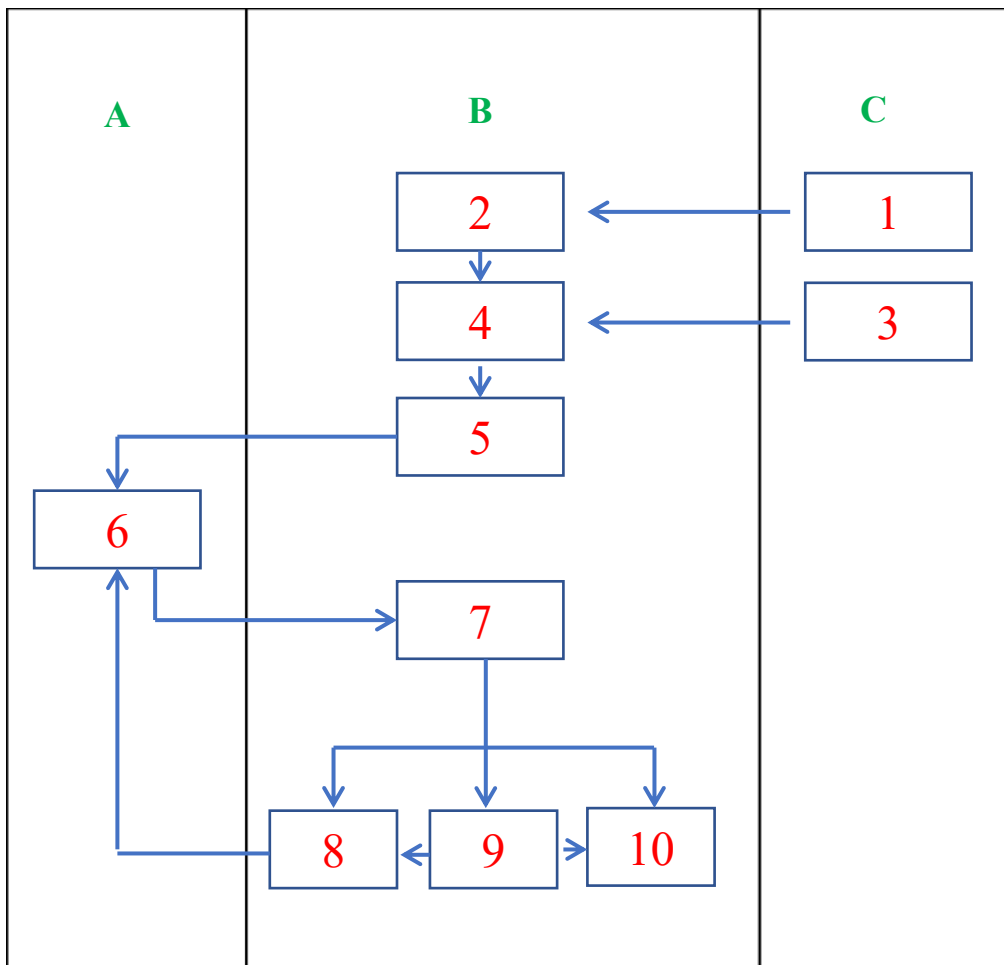
II. Procedura potwierdzeń zewnętrznych zgodnie z KSB 505 – „Potwierdzenia zewnętrzne”

A – strona trzecia (potwierdzająca)

B – biegły rewident

C – sporządzający sprawozdanie finansowe (klient)

1. Sporządzenie zestawienia obrotów i sald lub przygotowanie innej informacji przez klienta.
2. Wybór salda i odpowiedniej strony potwierdzającej oraz uzyskanie odpowiednich adresów od klienta (KSB 505.A2).
3. Autoryzacja ze strony kierownictwa klienta (KSB 505.A4).
4. Zaprojektowanie próśb o potwierdzenie (KSB 505.A3-6).
5. Wysłanie próśb do stron potwierdzających (KSB 505.7 d).
6. Odpowiedź strony potwierdzającej bezpośrednio do biegłego rewidenta (KSB 505.6 (b)).
7. Weryfikacja wiarygodności odpowiedzi na prośby o potwierdzenie (KSB 505. A11-16).
8. Ponowna prośba o potwierdzenie (KSB 505.A7).
9. Alternatywne procedury badania (KSB 505.A10, A18-19).
10. Ocena uzyskanych dowodów (KSB 505.A24-25).

Zasady przeprowadzania procedury potwierdzeń zewnętrznych, w tym uzyskiwanych drogą mailową

1. Kluczowy Biegły Rewident (dalej KBR) musi rozważyć potrzebę uzyskania wystarczających i odpowiednich dowodów badania przy zastosowaniu potwierdzeń zewnętrznych w celu potwierdzenia stwierdzeń zawartych w badanym sprawozdaniu finansowym. W przypadku sald należności, procedury potwierdzeń zewnętrznych potwierdzają istnienie, dokładność oraz kompletność sald. W przypadku sald zobowiązań i listów skierowanych do banków, procedury potwierdzeń zewnętrznych potwierdzają dokładność, kompletność, prawa i obowiązki oraz prezentację i ujawnienia (klasyfikację) sald i ujawnień.
2. KBR – w związku z wykonywaniem procedury potwierdzeń zewnętrznych – musi przestrzegać wszystkich, mających zastosowanie, wymogów wynikających z KSB 505.
3. KBR sprawuje kontrolę nad całym procesem przeprowadzania potwierdzeń zewnętrznych, w tym bezpośredniego wysyłania i otrzymywania potwierdzeń zewnętrznych od stron trzecich (np. banki, kontrahenci, etc.). (Przejawem zawodowego sceptycyzmu biegłego rewidenta jest **sprawdzenie domen internetowych stron trzecich. Dotyczy to zarówno domen, na które wysyłane są prośby, jak i tych, z których pochodzą odpowiedzi.**)
4. KBR powinien otrzymać podpisane (akceptowalny jest również **podpis elektroniczny**) potwierdzenia stron trzecich w formie, która daje możliwość potwierdzenia wiarygodności otrzymanych informacji, które będą wykorzystywane jako dowody badania. Dotyczy to także możliwości weryfikacji źródła i treści odpowiedzi na prośbę o potwierdzenie.
5. **W przypadku podpisu elektronicznego, KBR powinien rozpatrzyć autentyczność tego podpisu i udokumentować wykonaną procedurę w dokumentacji badania.**
6. W przypadku nie otrzymania odpowiedzi, KBR powinien przeprowadzić procedury następcze bezpośrednio ze stroną trzecią, która nie udzieliła odpowiedzi.
7. W przypadku nie otrzymania odpowiedzi, KBR musi przeprowadzić procedury alternatywne adresujące zidentyfikowane ryzyka i stwierdzenia (asercje).
8. W przypadku potwierdzania sald na dzień inny niż bilansowy, KBR musi przeprowadzić dodatkowe, odpowiednie procedury potwierdzające, zależnie od okoliczności badania (np. jakie stwierdzenia są potwierdzane za pomocą procedury potwierdzeń zewnętrznych).
9. Proces procedury potwierdzeń zewnętrznych można uznać za zakończony tylko wtedy, gdy wystarczające i odpowiednie dowody badania zostały uzyskane i zaadresowane do odpowiednich stwierdzeń (asercji).
10. Potwierdzenia zewnętrzne stanowią niezależne dowody badania otrzymane od stron trzecich, w związku z tym charakteryzują się najwyższą wiarygodnością. Wszelkie kompromisy dotyczące uproszczeń procesu uzyskiwania potwierdzeń zewnętrznych mogą doprowadzić do zdewaluowania wartości tych dowodów badania (dowody te mogą okazać się bezwartościowe).

Wskazówki dotyczące potwierdzeń zewnętrznych w warunkach badania zdalnego

11. Niezależne potwierdzenie strony trzeciej powinno stanowić punkt wyjścia dla przeprowadzenia uzgodnienia salda przez klienta.
12. Żadne procedury potwierdzeń sald wykonywane przez klienta na dzień bilansowy, dotyczące sald należności, zobowiązań, w tym kont bankowych, nie mogą zastąpić niezależnego procesu potwierdzania wykonanego przez KBR.